

T é m y k r o n i k y

na rok 1978

S t u p a v a .

Téma:	Počet listov
1. Oslava 30. výročia Februárového víťazstva čs. ľudu vedeného KSČ	11
2. Starostlivosť o prestárlych ľudí v Domove dôchodcov v Stupave	6
3. Pohľad do činnosti MNV v Stupave	4
4. Leto v kaštieli	6
5. III. Materská škola v Stupave	2
6. IV. Materská škola v Stupave	2
7. Zo spomienok občanov	3
8. Sté výročie narodenia Ferdiša Kostku, národného umelca	9
9. Názvy Stupavy v minulosti	1

a

Februárové víťazstvo ľudu v Československu,
oslava tridsiateho výročia v Stupave.

Pri príležitosti 30. výročia víťazstva čs. ľudu vedeného KSČ na verejnej slávnosti dňa 25. februára 1978 v miestnom kultúrnom dome ZK ROH slávnostný prejav predniesol s. Jozef Haršáni, člen MV KSS v Stupave.

Pretože v prejave sú informácie o pokroku a úspechoch, ktoré naša spoločnosť za uplynulé tri desaťročia dosiahla, je potrebné tieto zaznamenať ako materiály historického významu. Početné zhromaždenie oslovil Vážení občania, súdružky a súdruhovia, milá mládež! - Februárovým víťazstvom v roku 1948 úspešne vyvrcholil proces prerastania našej národnej a demokratickej revolúcie, začatej Slovenským národným povstaním a Májovým povstaním českého ľudu, v revolúciu socialistickú, v proces utvárania diktatúry proletariátu a zápas za úplné otvorenie cesty robotníckej triedy a ostatných pracujúcich Československa k socializmu. Preto február 1948 mal, má a vždy bude mať neobyčajne významné miesto v našich dejinách a súčasne žije a bude žiť a rozvíjať sa v celom našom postupe vpred, k rozvinutej socialistickej spoločnosti a v budúcnosti ku komunizmu.

Historická úloha februárového víťazstva teda nespočíva len v tom, že je rozhodujúcim medzníkom na našej ceste k novému poriadku, ale súčasne tkvie aj v tom, že položilo základy tohto vývoja, základy diela socialistickej a v budúcnosti i komunistickej výstavby. Teda základy celého nášho rozkvetu, všetkého toho, čo tvoríme a čím žijeme. Význam februára 1948 je preto historický ďalekosiahly a mnohostranný. Nepochybne sa prejavuje predovšetkým v tom, že viedol k dotvoreniu diktatúry proletariátu v Československu, teda k tomu, že pracu-

1

júci ľud vedený robotníckou triedou na čele s komunistickou stranou, sa plne a definitívne stal pánom svojich osudov. Aj v Československu sa tak prejavila historická tvorivá úloha diktatúry proletariátu, ktorej úlohou je nielen chrániť výmožnosti revolučného ľudu proti úkladom a útokom buržoáznej reakcie a medzinárodného imperialismu, ale predovšetkým a hlavne viesť v pevnom zväzku s robotníckou triedou i ostatných pracujúcich k výstavbe nového poriadku, organizovať ich budovateľskú prácu, starať sa o ich výchovu, vzdelanie a kultúru.

Preto dnes, tridsať rokov po Víťaznom februári, môžeme s oprávnenou hrdosťou povedať, že za tieto tri desaťročia sme napriek všetkej zložitosti, náročnosti i zákrutám nášho vývoja dosiahli významné úspechy, ktorých charakteristiku ucelene vyjadrili XIV. a XV. zjazd našej KSČ, ktoré konštatovali, že ľud našej krajiny po prekonaní spoločenskej krízy a pokusu o kontrarevolučný zvrät, konsolidácii pomerov a obnove socialistického vývoja úspešne buduje rozvinutú socialistickú spoločnosť, ktorá je naším bezprostredným cieľom. Za tieto úspechy a výsledky vďačíme našej komunistickej strane, ktorá dokázala vypracovať správnu, dôsledne marxisticko-leninskú politiku a tiež získať pre ňu najširšie ľudové masy, robotnícku triedu, pracujúce roľníctvo a pracujúcu inteligenciu, správne zamerať, zorganizovať, viesť a uvedomovať si ich slobodnú prácu.

Obrovský potenciál tvorivej energie, síl a schopností predstavuje predovšetkým robotnícka trieda - vedúca sila našej spoločnosti, zdôraznil na XV. zjazde našej komunistickej strany generálny tajomník jej ústredného výboru a prezident republiky súdruh Gustáv Husák.

Ďalej zdôraznil: Novodobá história potvrdzuje, že robotnícka trieda, vedená stranou dôsledne vychádzajúcou z učenia Marxa, Engelsa a Lenina, má rozhodujúcu úlohu tak pri revolučnej zmene spoločenského zriadenia, ako aj v prechodnom období od kapitalizmu k socializmu a v celom ďalšom vývoji ku kominizmu. Jedine robotnícka trieda je schopná prekonávať všetky ťažkosti a prekážky v revolučnom procese a pri budovaní novej spoločnosti, zjednocovať záujmy tried a vrstiev pracujúceho ľudu a viesť ich k uskutočňovaniu najpokrokovejších sociálnych ideálov, ideálov komunizmu... Tak ako rastie váha robotníckej triedy v socialistickej spoločnosti, rozvíjajú sa jej tvorivé sily, osvojuje si nový štýl myslenia, nové prístupy k premenám životných podmienok, pretvára samu seba a súčasne mení spôsob života celej spoločnosti.

/ XV. zjazd KSČ, Život strany č. 9 - 10/76, str.15-16. /
Robotníckej triede a jej predvoju - komunistickej strane teda vďačíme za to, že sa v procese výstavby socializmu a jej ďalšieho rozvoja podarilo dosiahnuť to najdôležitejšie, to je historický rozmach tvorivej iniciatívy a aktivity ľudových mäs, vybudovanie socializmu a jeho ďalší rozkvet. V tom je najvýznamnejší výsledok a odkaz Februára i celého nášho vývoja. V tom je tiež najdôležitejší zdroj i záruka úspechu nášho ďalšieho postupu k rozvinutej socialistickej spoločnosti.

O tom, ako sa rozvíja spoločenská aktivita robotníckej triedy a ostatného pracujúceho ľudu, ako nadobúda kvalitatívne nové formy, svedčí predovšetkým rozvoj hnutia brigád socialistickej práce a v posledných rokoch aj komplexných racionalizačných brigád.

O rozvoji aktivity ľudu a jeho postupujúcej ideovej, poli-

d

tickej a pracovnej jednote svedčí to, že hnutie brigád socialistickej práce, komplexných racionalizačných brigád a iných nových foriem pracovnej a politickej aktivity sa rozvíjajú nielen v radoch robotníckej triedy, ale aj medzi družstevným roľníctvom, inteligenciou a všetkým pracujúcim ľudom. A súčasne aj to, že tak nový rozsah, ako aj kvalitatívne nové formy nadobúda nový rozsah, tvorivá činnosť ľudí aj v iných sférach spoločenskej činnosti, v politickej, ideovej a kultúrnej sfére.

Teda nielen dosiahnutý stupeň materiálnej výroby a predovšetkým na nej založeného spoločenského bohatstva, ale aj - a nepochybne predovšetkým - rast a nové kvality spoločenskej aktivity ľudí dokazujú pomerne značný stupeň zrelosti celkovej socialistickej kvality našej spoločnosti, spoločenských vzťahov, uvedomelosti, práce a života jej členov.

Výsledkom a bez nadsádzky možno povedať, že veľkým historickým úspechom tvorivej aktivity robotníkov, roľníkov a inteligencie je dynamický, plánovitý, organizovaný a efektívny rozvoj našej spoločnosti. Na túto skutočnosť sme so zvykli, pokladáme ju za samozrejmú. Samozrejmú ale len pre úspešne sa rozvíjajúci socializmus. Práve v tom sa prejavujú jeho prednosti a prevaha i možnosti ďalšieho rozvoja.

Názorne si to uvedomujeme, keď porovnávame náš rozvoj i rozvoj Sovietskeho zväzu a iných socialistických krajín s vývojom v kapitalistických štátoch, najmä vyspelých.

Toto porovnanie nám presvedčivo ukazuje, aká falošná a reakčná sproti nám vedie propaganda buržoáznych ideológov a politikov, revizionistov a renegátov. Historickou skutočnosťou je že v dlhodobom priemere naša krajina ako aj druhé socialistické štáty, dosahuje podstatne vyššie tempo rozvo-

6

ja ako najvyspelejšie kapitalistické krajiny. A navyše, čo je s kapitalizmom vôbec neporovnateľné, všetky výsledky práce ľudu, celý národný dôchodok sa rozdeľuje len a len v záujme a podľa potrieb ľudu. To preto, že sme socialistickou spoločnosťou, v ktorej nejestvuje vykorisťovanie človeka človekom, spoločenská výroba sa plánovite rozvíja tak, aby postupne utvárala podmienky pre úplný blahobyť a všestranný rozvoj všetkých ľudí.

Práve na takýto rozvoj našej spoločnosti je zameraná línia XIV. a XV. zjazdu KSČ, ktoré rozpracovali a vytýčili program budovania rozvinutého socializmu aj v našej krajine. Táto línia plne zodpovedá leninským tézám o vzťahu ekonomiky a politiky o tom, že politika je koncentrovaným výrazom ekonomiky. Správne orientuje pracujúci ľud a každého z nás a najmä v súčasnej etape má rozhodujúci kľúčový význam. V úsilí vybudovať materiálno-technickú základňu a ekonomickú základňu rozvinutého socializmu, ako na to východiskové predpoklady utvoril február 1948 a s ním spojené ekonomické opatrenie, položilo základy víťazstvo socializmu u nás, dosiahli sme významné úspechy. Medzi relatívne, predovšetkým v medzinárodných porovnaníach, patrí mohutná materiálno-technická základňa, ktorá Československo zaraďuje medzi ekonomicky najvyspelejšie štáty sveta, medzi najpriemyselnejšie krajiny. Pritom v procese socialistickej výstavby naša krajina toto svoje postavenie vo svetovej ekonomike posilnila a upevnila.

V porovnaní s rokom 1948 bola podľa predbežných údajov v roku 1977 priemyselná výroba 10-krát väčšia. Značne vzrástla aj poľnohospodárska výroba a to asi o tri štvrtiny, i výkon ostatných odvetví národného hospodárstva.

4
Vďaka tomuto rastu máme značnú, relatívne mohutnú materi-
álno-technickú základňu, o ktorej rozmeroch svedčí naprí-
klad skutočnosť, že objem základných prostriedkov v roku
1976 dosiahol viac ako dva bilióny Kčs.

Samozrejme nejde len o dynamiku a objemy spoločenskej vý-
roby, ale aj o jej štruktúru, aby zodpovedala tak trendom
vývoja svetovej ekonomiky, ako aj najmä cieľom socializmu.
Aj v tomto smere sme dosiahli v posledných troch desaťro-
čiach výrazné progresívne zmeny. Prejavujú sa predovšetkým
na raste podielu priemyslu na tvorbe národného dôchodku a
na raste podielu progresívnych odborov v priemyselnej vý-
robe. Pred vojnou podiel strojárstva na celkovej priemy-
selnej produkcii tvoril 11 % a v roku 1976 už 33,3 %, po-
diel chemického priemyslu za rovnaké obdobie vzrástol z
1,9 % na 8,5 %. Významný vzostup dosiahla aj vedeckotech-
nická úroveň nášho národného hospodárstva, uskutočňovanie
vedeckotechnického pokroku.

Súdružky a súdruhovia, vážení občania, aby sme neporovná-
vali len dynamický rozvoj nášho hospodárstva len z celo-
štátneho hľadiska, pozrime sa na niektoré výsledky, ktoré
sa dosiahli konkrétne u nás v našej obci.

Napr. vo všetkých formách bytovej výstavby postavilo sa
v Stupave viac ako 1 000 bytových jednotiek, t.j. podľa
štatistických údajov viac ako za sto rokov pred rokom 1948.
Vysokú životnú úroveň občanov Stupavy dokumentuje aj sku-
točnosť, že MNV eviduje v obci 788 osobných áut v súkrom-
nom vlastníctve, čo znamená, že prakticky každý 9.- 10.
občan je vlastníkom osobného vozidla. Pritom treba kon-
štatovať, že občania Stupavy majú len v pobočke Štátnej
sporiteľne uložené 63,800.000.- Kčs a priemerný prírastok

2

úspor ročne činí 6 miliónov Kčs.

Výnosy poľnohospodárskej produkcie v našej obci v období budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti dosiahli také výsledky, o ktorých sme nemohli za bývalej kapital. Československej republiky ani za tzv. Slovenského štátu ani snívať. U súkromného sektoru napr. ešte v rokoch 1948-1953 dosahovali hektárové výnosy obilovín 8 - 11 q z hektára, kým u socialistického sektoru 18 - 20 q.

V roku 1977 bol už hektárový výnos v priemere 32 q z hektára, pričom výnosy jačmeňa a pšenice špičkovite dosiahli až 45 q z hektára.

Starostlivosť o našich dôchodcov patrí medzi najlepšie na svete. V Stupave máme zo 7 700 obyvateľov 1 230 dôchodcov, ktorým bol v minulom roku vyplatený dôchodok vo výške trinásť miliónov päťstošesťdesiatštyri Kčs, čo je v priemere mesačne na každého dôchodcu 935.- Kčs.

Maloobchodný obrat za rok 1977 v miestnych predajniach činil 77,800.000.- Kčs, ktorý sa každým rokom zvyšuje o päť miliónov Kčs.

Rast výroby v našich podnikoch možno názorne konkretizovať intenzivitou v cementárni, v ktorej sa výroba cementu z r. 1948, kedy sa vyrobilo 60 tisíc ton zvýšila na 300 tisíc ton v roku 1977.

Je samozrejmé, že náš hospodársky rozvoj nie je bez problémov, lebo podmienky pre rozšírenú socialistickú reprodukciu sa nielen u nás stále viac komplikujú a stávajú sa náročnejšie. Súvisí to tak s novými meradlami a kvalitami nášho rozvoja, ako aj so situáciou vo svetovej ekonomike a zhoršovaním stavu na trhoch nesocialistického sveta, s ktorým v značnej miere súvisí aj náš hospodársky vývoj.

XIV. a XV. zjazd však rozpracovali takú hospodársku politiku našej strany, ktorej realizácia je zameraná na riešenie takých problémov, na udržanie dynamiky rozvoja, zvýšenie efektívnosti spoločenskej výroby a kvality všetkej práce a to predovšetkým na základe vedeckotechnického pokroku a zdokonalenia organizácie a riadenia výroby. Ústredný výbor KSČ túto politiku sústavne rozpracováva a rozvíja a zabezpečuje jej uskutočnenie. Vďaka tomu pristupujeme k 30. výročiu Víťazného februára nielen s dosiahnutými výsledkami a úspechmi, ale tiež na vzostupe s reálnymi perspektívami a istotami ďalšieho rozvoja. Keď robotnícka trieda a ostatní pracujúci Československa vo februári roku 1948 dokorán a navždy otvorili dvere pre náš rozvoj socializmu, konali tak s vedomím, že ide o to, aby socialistické premeny, vybudovanie a ďalší rozmach nového spoločenského poriadku slúžili všestrannému rozvoju každého človeka. Naša komunistická strana svojou politikou a celou svojou prácou tento cieľ ľudu sledovala a zabezpečovala jeho dosiahnutie. Vďaka tomu sme napriek všetkým zložitostiam vývoja dosiahli vysokú životnú úroveň ľudu, značný stupeň uspokojovania materiálnych a duchovných potrieb členov spoločnosti. Je všeobecne známe, že životnou úrovňou, a to nielen individuálnou spotrebou, ale aj a predovšetkým uspokojovaním potrieb ľudí zo spoločenských fondov, patríme medzi najprednejšie štáty na svete. Zabezpečujeme vysokú spotrebu potravín, značnú úroveň obliekania a obúvania, veľkú vybavenosť domácností priemyselnými výrobkami. A napokon utvárame pevné životné istoty obyvateľstva. To je neobyčajne výrazným prejavom predností a prevahy

1

socializmu v porovnaní s kapitalizmom. Presvedčivým dôkazom toho je napríklad skutočnosť, že v rokoch 1970 - 1976 v našej krajine vzrástli životné náklady len o 1, 6 %, kým za rovnaké obdobie v Belgicku o 63,2 %, vo Fínsku o 101,7 %, v Taliansku o 99,8 %, v Holandsku o 64,4 %, v Rakúsku o 52,6 %, vo Švajčiarsku o 47,3 %, v Japonsku o 88,4 %, v USA o 47,6 %. Tento prehľad potvrdzuje prevahu socialistického zriadenia nad kapitalistickým.

Značný rozvoj sme dosiahli aj v ostatných sférach našej spoločnosti. Triedna štruktúra našej spoločnosti je socialistická, vedúca trieda uskutočňuje svoju vedúcu úlohu a okolo nej zbližujú stále viac ostatné vrstvy a skupiny nášho obyvateľstva.

Ako zdôraznilo uznesenie predsedníctva ÚV KSČ k 30. výročiu februára 1948, pokračovanie v diele Februára, výstavba rozvinutej socialistickej spoločnosti je naším podielom na historickej ofenzíve socializmu vo svetovom meradle.

Výstavbou a ďalším rozvíjaním socializmu v našej vlasti realizujeme, takisto ako pracujúci ľudia v Sovietskom zväze a v druhých socialistických štátoch, Leninovu myšlienku a odkaz, že na rozvoj proletárskej revolúcie pôsobíme predovšetkým svojou prácou, svojimi budovateľskými úspechmi.

Vklad Československa do rozvoja svetového revolučného procesu má svoju váhu tak svojou zodpovedajúcou veľkosťou, ako aj svojimi skúsenosťami a príkladom. Československo bolo prvou priemyselne vyspelou krajinou, krajinou s rozsiahlymi buržoázno-demokratickými tradíciami, s vyspelou robotníckou triedou, ale aj početnými strednými vrstvami a skúsenou buržoáziou, spojenou s medzinárodným imperializmom. Práve v týchto podmienkach sa znova potvrdila všeobecná platnosť tých záko-

nitostí socialistickej revolúcie a výstavby, ktoré pôsobili v októbrovej revolúcii a v Sovietskom zväze i v revolučnom, socialistickom rozvoji druhých štátov nášho spoločenstva. Potvrdilo sa najmä to, že ľud každej krajiny, ktorá chce vybudovať nový spoločenský poriadok, musí samozrejme, pri rešpektovaní všetkých národných zvláštností, ísť tou cestou, ktorú otvoril a ukázal Veľký október, po boku priateľstve a spojenectve, v najužšej spolupráci a zbližovaní s prvou prajinou socializmu, so Sovietskym zväzom, ktorého komunistická strana a ľud sú predvojom celého svetového revolučného procesu.

Dnes i v budúcnosti takisto ako v minulosti zostáva pevný zväzok a neprestajné prehĺbovanie všestrannej spolupráce so Sovietskym zväzom, naša príslušnosť k socialistickému spoločenstvu, členstvo v Rade vzájomnej hospodárskej pomoci a vo Varšavskej zmluve rozhodujúcim vonkajším predpokladom všetkých úspechov našej výstavby, nenahraditeľným a nezastupiteľným činiteľom, ktorý znásobuje naše sily a umožňuje riešiť rastúce úlohy.

V diele našej výstavby vidí svoj internacionálny prínos k plneniu odkazu Veľkého októbra, k posilňovaniu celého socialistického spoločenstva a svoj príspevok k zápasu za mier a pokrok v celom svete, - povedal v prejave k 60. výročiu Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie s. Gustáv Husák.

V tom je tiež, ako si uvedomujeme v súvislosti s tridsiatym výročím februárového víťazstva pracujúceho ľudu Československa nad buržoáznou reakciou, jeho odkaz a naša úloha.

/ Po skončení prejavu dlhotrvajúci potlesk prítomných. /

Oslava 30. výročia Februárového víťazstva čs. ľudu sa uskutočnila v rámci plánu práce ZK ROH pod patronátom Miestneho

výboru KSS, Miestneho národného výboru a Miestneho výboru Národného frontu za účasti zástupcov spoločenských organizácií, závodov, občanov a mládeže v sále ZK ROH.

Program slávnosti zabezpečil ZK ROH v tomto poradí:

1. Štátne hymny. 2. Úvodná recitácia, predniesla Bohdanka Kudijovská, 3. Slávnostný prejav predniesol s. Jozef Haršáni. 4. Internacionála / reprodukováaná hudba. / 5. Kultúrny program. Účinkovali Ženský spevácky zbor ZK, riadil Ladisl. Kudijovský, dychovka ZK pod vedením s. Poláka, poéziu a prózu predniesli učiteľky Základnej deväťročnej školy kpt. Jána Nálepku v Stupave.

Starostlivosť o chovancov Domova dôchodcov.

Smena, denník SÚV SZM zo dňa 23. decembra 1977 uverejnil zaujímavé postrehy zo života občanov v Domove dôchodcov v Stupave. Pretože žijú medzi nami, sú občanmi Stupavy, prežili už svoj produktívny vek a Stupava sa stala ich domovom na sklonku života, venujeme im pozornosť aj v miestnej kronike.

Sú také deti: zaklopú na dvere domova dôchodcov, raz za rok, raz za dva, aj sa ponúknu, že zoberú otca, mater na dva týždne domov a na odchode si spomenú - ale ten poplatok, čo tu platia, nám dajte ...

Sú také deti: prídu raz za čas a povedia otcu, povedia materi, vy tu peniaze nepotrebuje, dajte nám na benzín ...

Sú také deti: prídu týždeň, dva potom, čo otca, mater uložili na stupavský cintorín a pýtajú sa: kde sú peniaze, čo ich tu celé roky dostávali ?

Človek sa vzpiera uveriť vlastným ušiam - to klame sluch, zle sme si rozumeli, to nemôže byť pravda!

Ľudia, čo sa starajú o starkých v domove dôchodcov v Stupave, nemajú prečo klamať, nemajú prečo zavádzať.

No sú aj iné deti: prídu niekoľkokrát do roka, pripravia bábickám a deduškom program, zaspievajú, zatancujú, zarecitujú, pomôžu upraviť okolie, pohovárajú sa, povedia milé slovo i vypočujú. Sú to cudzie deti. Deti z Gymnázia na Vazovovej ulici 6 v Bratislave, devy a mládenci zo školskej organizácie Červeného kríža. Ale sú to naozaj cudzie deti ? Netreba generalizovať. Sú aj vlastné deti, čo sa starajú o rodičov v domove dôchodcov, zaujímajú sa o nich. Nešlo to inak; v zamestnanej rodine s deťmi sa už nevládali starať o prestárnutých, chorých, bezvládných rodičov; opatrovateľov nenašli - a tak sa domov dôchodcov stal ozajstným východiskom. Hej, rodinný krb nič nenahradí, no v do-

6
move sa má kto o starého človeka postarať dvadsaťštyri hodín zo dňa.

Naozaj sa tu nemajú zle. Najmä ak si tento čistučkový domov s dobrou stravou, teplom, lekárskou starostlivosťou, krásnym parkom, rehabilitačným strediskom, ktoré domovu závidí celá Stupava, keď si tento svoj druhý domov porovnajú s tým v čom žili - aspoň väčšina z nich. S chladnými nevykúrenými izbicami, v ktorých sa už nevládali obriaďiť, kde si už nevládali uvariť, sami, opustení, bez nikoho na svete, odkázaní na milosť a nemilosť cudzích ľudí. Tak vraví vedúci Domova dôchodcov v Stupave pri Bratislave Štefan Neradovič, aj hlavná sestra Mašková: chodíme za ľuďmi, ktorých nám do domova odporúčali, a podmienky, v ktorých doma žijú, nie sú už ľudské. Darmo, sily človeka opustili, aj myseľ už nie je taká bystrá, aká bývala, prišiel čas, aby sa o človeka postarali iní.

A to vonkoncom nie je fráza, že práve tomuto zriadeniu títo ľudia ďakujú za pokojnú starobu. Zaznelo to z ich úst nie raz. Toto vraveli, nie je starobinec ako kedysi, ustanovizeň z milosti, toto je ozajstný druhý domov. Nešli by odtiaľto za nič na svete - tu nie sú sami, tu sa má kto o nich postarať, sú medzi seberovnými, tu si žijú svoj vlastný život. A nechýbajú v ňom ani svadby, okázalé a veselé - ak si na starosť nájdu v domove partnera, s ktorým sa im oddá stráviť posledné roky života. Sú tu zábavy, sú aj zva-
dy, ba aj rozvody, ak sa starkí nepohodnú, lebo život je raz taký.

Z kaštieľa v Stupave tesne pred oslobodením utiekol do Rakúska gróf Károlyi. Kaštieľ vyhorel, aj ho vykradli.

V päťdesiatom štvrtom roku začali ho renovovať. Po ôsmich rokoch rekonštrukcie sa doň nasťahovali prví dôchodcovia.

Zopár z nich tu žije dodnes, čo si pamätajú ako domov rástol, ako ho modernizovali. Pamätníci, čo pamätajú druhov v starobe, ktorí tu dožili svoj život do posledného dňa; na jednom z tristo štyridsiaticich dvoch miest domova, v dvoj, alebo štvormiestnych izbách, za každodennej starostlivosti personálu, ktorý do dnešných dní narástol na počet osemdesiatich dvoch, od zdravotných sestier, cez kuchárov, práčky, pod stálym lekársnym dozorom stupavského doktora.

Ako sa tu žije ?

Denný režim je pravidelný, má svoje pevné body, sú to: raňajky, obed, večera a večierka. Inak je tu voľnosť, každý si tu môže zariadiť svoj denný program podľa možností a schopností; ak chce môže aj pomôcť pri prácach v kuchyni, môže sa venovať ručným prácam, čítať knihy z knižnice, časopisy z čítárne, prechádzať sa v parku, kŕmiť ryby v jazierku, alebo psích miláčikov na dvore. Veľký záujem je o televíziu, aj o filmy, ktoré tu dôchodcom premietajú.

Nie je to dožívanie, život tu pulzuje svojským, ale predsa len intenzívnym tempom.

Väčšina prišielcov znáša prechod do domova dobre. Aj babka, ktorú si deti po čase predsa len zobrali domov, prišla a poprosila, zoberte ma do domova, tam, u detí, sa nieto s kým pohovárať, iba s mačkou ...

Sú takí, ktorí prídu v zúboženom stave, ktorým nik nedáva nádej, že veľa prežijú - a vystrábia sa, ujmú sa.

Nájdu sa aj takí, ktorí prídu plní života a onedlho ich niet. Možno aj preto, že dlhé roky žili na zlej strave a odrazu toľko dobrého a teplého jedla ...

Starý človek je ako strom - alebo sa zakorení, alebo rýchlo zvädne, tak vraví vedúci, aj hlavná sestra.

d

Aby človek celkom uveril ich slovám, spýta sa: prišli by ste aj vy raz sem, nie ako vedúci, nie ako hlavná sestra ? Áno, radi, vieme, že nám tu bude dobre.

Tak žijú dni svojej jesene, v dobrých rukách " cudzích " ľudí, so všetkým, čo im spoločnosť vie dať, aby tu raz pokojne mohli dať bodku za všetkým, čomu a čím žili.

Sú pokojní a vyrovnaní. A predsa - ak do života, ktorý tu plynie pokojne, no predsa len trochu jednotvárne, príde zmena, čosi, čo naruší pravidelný, každodenný kolobeh života, sú radi, sú vďační.

Sú to aj chvíle, kedy prichádzajú zväzáci, gymnazisti, niektorí zo 400 členov Červeného kríža zo školy na Vazovovej ulici v Bratislave.

Prečo sem chodia? Čo majú spoločné tieto dve na roky vzdialené generácie, ľudia na opačných brehoch života ?

Sedíme oproti sebe, aj vedľa seba, staré oči sa múdro pozerajú do tvárí mladých, na mladých tvárach sa objavujú rozpaky. Spomienky.

Spomienky Františky Chovancovej: možno nazvať detstvom to, čo prežila v rodných Motešiciach ? Možno vystopovať, čo viedlo jej matku k tomu, že ju už ako dvojročnú darovala cudzím ? Bieda, neláska ? Možno nazvať detstvom to, že už ako päťročná chodila do lesa po drevo ? A potom život, ktorý preletel ako búrkový mrak po oblohe: pečivárka v kaviarni Štefánka v Bratislave, slúžka, slečna pri deťoch, dvadsať rokov chyžná v sanatóriu v Lučivnej - od práce k práci, a sľub, že ak si aj po lakte ruky zoderie, jej deti musia mať ľahšiu skyvu chleba.

Prečo sem chodia ? Ešte si nevedia predstaviť vlastnú starobu, ich životy sú také mladé, že na ich koniec nedovídia.

(

Aj keď vedia, neuveria, že mladosť preletí, že sila sa pominie, že ...

Odpovedia, možno aj potichu, aby sa starkých dookola nedotkli: hej, tušíme starobu, chcela by som byť babičkou, chcela by som mať okolo seba vnúčence ...

Povedia, ako veľmi dúfajú, že ich život priskoro neopustí, nenechá samých, že by chceli do poslednej chvíle pracovať, byť užitoční, nebyť na dôchodku, robiť hoci aj na polivičný úväzok, hocikde ... A nebyť na ťarchu deťom, nemotať sa im pod nohami, lebo tušia - deti bývajú nevďačné.

Nebudú aj ony raz nevďačné, nenechajú svojich vlastných rodičov bez pomoci, nebude im starý, nevládný otec, na lôžko pripútaná mať na ťarchu ? Sme pri odpovedi. Aj preto sem chodia, aby sa naučili byť dobrí k ľuďom, ktorí to potrebujú, aby sa sami podrobili citovej výchove, ktorá v rodine rozbehaného dneška tak často chýba. Aby pocítili pocit zodpovednosti. Ako to povedala profesorka Marta Mašková, jedna z organizátorok hnutia ČK na škole ? - Musíme budovať v mladých ľuďoch vzťah k tým, čo už nepracujú, čo už odovzdali spoločnosti svoje sily, pre ktorých každé drobné vyrušenie zo sivosti dňa znamená radostný zážitok. V citovom živote sme mladým ľuďom ešte veľa dlžní ...

Ešte otázka: Ako by si chcela prežiť starobu ? Odpoveď: Nie takto, v domove, oveľa radšej doma, s deťmi, s manželom...

Život si však nevyberá, možno nebude detí, možno nebude partnera. Nie, domov dôchodcov nie je ideál, to vedia aj tí, čo v ňom žijú a oceňujú jeho prednosti a dobrodenie. Treba však vychádzať z reality. A pomôcť, kde sa dá.

Preto sem vlastne chodia. Preto sem v tento decembrový deň prišla Jana Čelková, Eva Myšáková, Alena Makovická, Viera Setnická, Milena Helíková, Daniela Pešlová, Ľudmila Bursíková, Ľuba Fekiačová, Ľuba Gajdošová, Róbert Baumgartner, Tibor Brauner, aj ich pionieri zo ZDŠ na Mikovíného a Beňovského ulici. Preto prišli tretiaci z gymnázia na Vazovovej, preto sem tak často chodili študenti zo štvrtých A, C a G tried.

Profesorky Mašková a Grúníková svojich členov ČSČK iba podnecujú a žiaci si sami vymyslia, ako na vec.

Pomohli aj iným v meste.

Darí sa tejto svojráznej citovej výchove ?

Nedávno sa jedna zo žiačok zdôverila svojej profesorky.

Bola som v domove a jedna zo starých žien sa predomnou schovala; poznám ju - vychovala kopu detí a teraz sa o ňu nik nehlási ...

A keď to povie mladý človek sám od seba, ak mu takáto nepravodlivosť, bezcitnosť nejde do hlavy, je dobré: semeno citovej výchovy padlo na úrodnú pôdu.

Aj generácia, ktorá teraz rozdáva, bude raz musieť prijímať odkázaná na dobrú vôľu mladších. Bude krásne, ak ľudia využijú možnosť byť ľuďmi.

Mladí gymnazisti z Vazovovej sa to učia. Mnohí z nich sa to už naučili.

Pohľad do činnosti MNV v Stupave.

Na zasadnutí pléna MNV na jar roku 1978 predseda MNV s. J. Martinkovič oboznámil prítomných s doterajšími výsledkami práce MNV v plnení volebného programu v čase prvých dvoch rokov šiesteho 5 RP.

Vo Vyhodnotení plnenia volebného programu NF a celoobecného socialistického záväzku v roku 1977 sa hovorí:

Vážené súdružky, súdruhovia, vážení prítomní, je treba nám urobiť bilanciu činnosti NV za rok 1977, za druhý rok tohto volebného obdobia. Z poverenia Rady MNV predkladám vám vyhodnotenie plnenia volebného programu NF a naň naväzujúceho celoobecného socialistického záväzku v roku 1977.

Do terajšieho volebného programu NF z minulého programu ako cudzie akcie prešli: výstavba 22 triednej ZDŠ a výstavba sídliska. Práce na 22 triednej ZDŠ pokračujú podľa harmonogramu. Plánom stanovený hrubý objem výroby v r. 1977 v hodnote 5 mil. 200 tisíc Kčs bol splnený. Odbor výstavby, rada MNV postup prác na výstavbe školy sústavne sledujú a kontrolujú.

Situáciu na výstavbe sídliska poznáte / ohraničenie medzi ulicami kpt. J. Nálepku, Bezručova, Marxova a Mlynská./

Práce na výstavbe sídliska v súvislosti s uznesením vlády SSR o prednostnom dokončení občianskej vybavenosti na sídliskách v Bratislave, konkrétne v Petržalke, boli na prechodnú dobu pozastavené. V súčasnom období však výstavba sídliska už pokračuje.

K našim vlastným akciám zapísaným vo volebnom programe NF, investičný úsek akcie " Z ", 7 akcií zakotvených v našom volebnom programe, ktoré sa mali zčasti realizovať v r. 1977 nezačalo sa s výstavbou domu smútku s predpokladaným čiastkovým objemom nákladov v sume 1,000 000.- Kčs, nezačalo sa

v tomto roku ani s akciou Cintorín II. etapa s nákladom 250.000.- Kčs. Išlo o ťažiskové akcie investičnej časti "Z"-tky. S ich konkrétnou realizáciou sa nezačalo v tomto roku preto, lebo nebola zabezpečená projektová pripravenosť stavieb. Okresný národný výbor preto celkom oprávnené tieto stavby do investičnej časti akcie "Z" pre našu obec nepojal. V tejto súvislosti treba povedať, že zodpovednosť za projektovú nepripravenosť týchto akcií nesie bývalý vedúci odboru výstavby, no nielen on, ale aj príslušná komisia MNV a v ne-malej miere tiež Rada MNV. Rada MNV preto, lebo v r. 1976 svojimi kontrolnými opatreniami v súlade s platnými pred-pismi na úseku investičnej výstavby nezabezpečila práce na projektovej pripravenosti týchto akcií. Nedostatky sa od-stránili až v priebehu tohto roku a treba povedať, že len zvýšeným úsilím predsedu a tajomníka MNV a nového vedúceho odboru výstavby.

Pokiaľ ide o dom smútku, už je vypracovaná a na príslušných miestach aj schválená projektová úloha, je spracovaný sú-hrnný generálny rozpočet, vykonávacie projekty. Komplexný materiál bol predložený do rady ONV na schválenie. Dodava-tel'ské práce bude zabezpečovať SLOVŠPORT

Ďalšou zapísanou akciou volebného programu NF pre rok 1977 bola rekonštrukcia budovy pre IV.MŠ. S rekonštrukciou sa nezačalo, akcia nie je splnená.

Ako viete, na tento účel sme počítali vykúpiť nehnuteľnosť, rodinný dom občianky Liďákovvej na Hviezdoslavovej ulici. Úradný odhad nehnuteľnosti urobil z poverenia ONV ich za-mestnanec - /217.000.- Kčs./ Pani Liďáková však za túto cenu dom predať nechce, je presvedčená, že dom má hodnotu cez 300 000.- Kčs. Z týchto príčin sme objekt pre IV.MŠ nezabezpečili a nezabezpečili sa ani ďalšie objekty, ktoré

sme pre tento účel vytypovali, / Knotková na Záhradnej ul./ Ako viete, dňom 1. januára 1978 došlo k zlúčeniu JRD a ŠM. Budova správy JRD, objekt vo vlastníctve MNV sa uvoľní. MNV urobil dohodu - zmluvu so ŠM v tomto smere, že dňom 13.III.1978 objekt uvoľnía pre potreby MNV a v tomto objekte po úpravách a rekonštrukcii sa zriadi IV. Materská škola. Z investičnej časti akcie "Z" sa splnila v r. 1977 len akcia osvetlenia hádzanárskeho ihriska v hodnote diela 150 tisíc Kčs. Zvýšeným úsilím na záver roka sa nám podarilo urobiť krátky plynový spoj na Starej kolónii, predtým dodateľsky krátky plynový spoj na Slovenskej a v Zemanskej ulici. Z ďalších akcií treba spomenúť vypracovanie technickej dokumentácie vrátane rozpočtu na úpravu Budovateľskej ulice.

Na realizáciu akcií vo volebnom programe NF v r. 1977 bol na tento rok prijatý celoobecný socialistický záväzok. Jeho hodnota bola 3 693 000.- Kčs, bol podložený 956 individuálnymi a 15 kolektívnymi záväzkami.

Pre spomínané už príčiny / nerealizácia Domu smútku, cintorín II. etapa, IV.MŠ / soc. záväzok v investičnej časti akcie "Z" nebol splnený. Na akcii " osvetlenie hádzanárskeho ihriska " sa odpracovalo 2830 brig. hodín, vytvorilo sa tak dielo v hodnote 160 tisíc Kčs.

V neinvestičnej časti akcie "Z" záväzok sme nielen splnili ale aj prekročili, hoci sa nerealizovali všetky akcie celoobecného socialistického záväzku. Je to dané najmä neplánovanými akciami, ako bolo vybudovanie detského ihriska na sídlisku v priestore Molcovňa, 500 brig. hodín, opravou a rekonštrukciou sociálneho a hygienického zariadenia v areáli štadióna, malým parkom na rohu Fučíkovej ul. pripravovo-

vanou úpravou parku pred závodom ZIPP. Závazky tu predstavovali hodnotu 1 255 000.- Kčs, skutočnosť 2 446 100.- Kčs. Z akcií v neinvestičnej časti "Z" sme nerealizovali úpravu parku pred MNV, pred obchodmi Klenoty, vybudovanie detského ihriska na Bezručovej ul. Ideovú štúdiu tohto detského ihriska sme nedávno schválili na rade MNV a akcia je zaradená do plánu akcií "Z" na tento rok.

Celoobecný socialist. záväzok na úseku masovo-organizačnej, kultúrnej a politickej práce sme dosiahli dobré výsledky. Plánované úlohy boli splnené, aj vysoko prekročené.

O dobrej práci v tomto smere svedčí vydarená mohutná prvomájová oslava - manifestácia, akcie usporiadané v ZK, napr. otvorenie Mesiaca ČSSP a niektoré verejné schôdze občanov. Vážené súdružky a súdruhovia, vieme všetci veľmi dobre, že v našej obci máme dosť a nie malých problémov. Situácia v predajniach ZDROJA, prípojka vodovodum plynofikácia niektorých ulíc, osvetlenie v obci, dokonč. asfaltovania ciest, úpravy chodníkov, priestranstiev atď.

Práce pre MNV, pre poslancov MNV je doslova na každom kroku. Pritom musíme doháňať zameškané. O to ťažšia a náročnejšia práca nás čaká v tomto roku. Pôjde o to, aby sme sa vedome nedopúšťali chýb a nedostatkov, aby sme pracovali cieľavedome, so zápalom pre prácu, s pocitom zodpovednosti za zverené nám úlohy.

Zaväzuje nás k tomu naša poslanskeká funkcia, zodpovednosť voči voličom, občanom našej Stupavy.

Nech sa nám práca v tomto roku darí lepšie ako v roku 1977.

/ Potlesk pléna na súhlas s prejavom predsedu. V diskusii jednotlivé časti prejavu doplnené. /

L e t o v k a š t i e l i

pod uvedeným nadpisom prináša PRÁCA zo dňa 29. júla 1978 zaujímavú reportáž z Domova dôchodcov v Stupave. Vzhľadom na náročnú a zodpovednú prácu v Domove dôchodcov pokladám za potrebné zachytiť v miestnej kronike udalosti zo života chovancov a obetavých pracovníkov Domova.

Na chodbe nás vítajú oči. Belasé, hnedé, čierne - rôzne.

A všetky sú rovnaké. Ohraničené vráskami, so zvedavým otáznikom - za kým ste prišli. Je v nich očakávanie, smútok i clivota, túžba za niekym, za láskou. Dobrý deň nečaká dlho na odpoveď. Vitajte, znie odpoveď starcov i stareniek v jednom z najväčších domovov dôchodcov, ústavov sociálnej starostlivosti pre dospelých. Niekdajší kaštieľ kaštieľ v Stupave zadaptovali / rekonštruovali a upravili / na dôstojný príbytok pre 331 ľudí, čo tu našlo svoj trvalý domov.

M i n u l o s ť . Väčšinou tu máme starých ľudí odkázaných na lôžko, sú už sami, alebo sa nemá kto o nich starať, - informuje nás vedúci ústavu. Ale máme tu aj takých, ktorí by tu nemuseli byť. Napríklad. Deti nahovoria svojich rodičov, aby predali dom, v ktorom žijú, nasľubujú im, ako sa im bude dobre spoločne bývať v novom modernom byte.

A tu niekde sa začal i príbeh muža, ktorý vošiel do miestnosti s prosbou, že potrebuje pilku, aby mohol v záhrade odrezat suché konáre. Sadnite si na kus reči, - prizvala ho hlavná sestra. Žmolíac čiapku v ruke, v duchu rozmýšľajúc, čo asi chceme, zapadol do nášho kruhu. A rozhovor bol mu odrazu blízky, zrejme sa mu žiadalo povedať si svoje.

Viete ako to bolo kedysi. My murári sme robili iba sezónne.

Žili sme v zime z toho, čo sme v lete zarobili. Často moja nebohá obracala korunu, aby aspoň tie tri, čo nám ostali zo sied-

1
mych detí, mali sa trochu lepšie.

Priestrannou izbou zaznievajú prosté slová.

Ochorel - ako sa hovorí, takmer na smrť. Deň po operácii prišla za ním dcéra i so zaťom. Podpísať niečo. Doslova mu ruku viedli po papieri. V akomsi podvedomí podpísal svoje meno, len tú poslednú samohlásku trochu pretiahol, akoby na protest rukou mykol. Dcéra dom predala a on - usmieva sa, predsa som len ušiel tej zubatej - šiel s nimi bývať do moderného bytu na jedno z bratislavských sídlisk. Vyhradili mu miesto v kuchyni. Taký kútik som mal pre divánik a stolík s kvetmi. Jediné, čo som si z domu priniesol, - spomína si.

Viete, som chlap zvyknutý na ťažký život. A predsa, kým sa oni bavili v izbe pri pri televízore, ja som plakal. Pripadal som si ako v cudzom svete, kde som každému na obtiaž.

Osem týždňov takto žil. Videl, že im zavadzia, málo pokojného slova mali pre neho. Sám sa rozhodol uvoľniť im aj ten malý priestor v kuchyni. Do domu dôchodcov odviezli ho pred dva a pol rokom vlastným autom.

Tvári sa, že je spotený, utiera si čelo, ale ruka sklzne mu i na oči. To v tej chvíli, keď rozpráva, že od tých čias ho nik z najbližších nenavštívil. Chvíľa strávená v tomto ústave, život jeho obyvateľov doslova núka námety na romány.

Osudy obyvateľov kaštieľa stali sa blízkymi nielen vedúcemu domova Štefanovi Neradovičovi, ale i jeho zástupkyňi Terézii Rajtákovovej, i hlavnej sestre Karle Mškovej, ktoré tu pracujú vyše 15 rokov - od vzniku tohto ústavu, i sociálnej sestre Eulálii Blehovej.

Máme ich radi a oni našu lásku opätujú. Veľmi túžia po dobrom slove. - Nikdy tu nie je veľa návštev, ani na sviatky nie.

Zriedkavo si ich niekto vezme k sebe na dovolenku.

Ako sme sa tu naučili klamať - nebojte sa, prídu za vami, odvezú vás k sebe. Pošta dáko zle chodí, určite vám odpovedia na váš list. Telefonovali ako sa máte, boli tu, ale ste práve spali.

Milosrdná lož, ktorá pomáha ľuďom naďalej mať vieru, nie je zakázaná.

Veľa je takých prípadov, čo im deti predali dom a potom v žiadosti uvádzajú, že majú malý byt, že otec alebo mama sú už starí a nevládni a oni pracujú, nemôžu byť predsa sami doma, boja sa, aby s plynom niečo neurobili, hoc komu dvere neotvorili, nemá sa o nich cez deň kto starať, aj deti sú v družine a dôvodov, prečo nemôžu mať rodiča u seba je na tisíce. Pričasto sú to dobre situovaní ľudia a doslova cítiť úľavu, keď sa zbavia starostlivosti o svojich rodičov.

Najsmutnejšie je, že sem svojich starkých dovezú, nasľubujú im hory-doly ako budú za nimi každú sobotu, nedeľu chodiť, ba aj cez týždeň - veď je to tak blízko - a viac sa neprídu na nich ani len pozrieť. A keď rodič ochorie, ani na telegramy nereagujú. Ba stalo sa nám, že deti ani na pohreb neprišli, sami sme starenku pochovali, len potom sa dovalili ako veľká voda - čo zanechala, kde to je, viac peňazí musí mať na knižke, som predsa jej dcéra, mám na to právny nárok.

A starej chorej matke nemal kto čo len na chvíľu studené ruky zohriať, cudzí jej oči zatvorili.

S ú č a s n o s ť . - Sedia na chodbe, tak veľmi sa ponášajú na naše mamy, otcov, ktorých si ani len predstaviť nevieme, že by mali žiť v domove dôchdcov. V čistej furtuške, župane, v teplákoch, s dobrotivým výrazom v tvári, v očiach, čo toľko videli, zažili. Sprevedzajú nás pohľadom, v úsmeve je poďakovanie za kúsok slova, ktorým sme ich obdarovali.

Starenka Mária Pulmanová má 98 rokov. K nej vedie naša cesta. Osemdesiatročná Pavla Šipková je predsedníčkou výboru obyvateľov domova. Veľmi čulá, svieža, eviduje všetky narodeniny nad osemdesiat. A jubilanti sa tešia ako malé deti, keď dostanú bonboniérku, kvet.

Do tej stovky babička, - želá jej vedúci ústavu všetko najlepšie. Starenka sa skláňa k ružiam, prikyvuje - možno aj, veď čas letí ako voda.

Útulná izbička pre dvoch. Bývajú v nej manželia Ružičkovci. Spoznali sa v domove. Každý prešiel svojou trnistou cestou. Aspoň posledné roky chcú mať slnečné. Zdá sa, že im to vyjde. Domáci čokoládový likér, ktorým núkajú nečakaných hostí, sprevádza ich želanie.

Ďalšia návšteva patrila druhej najstaršej obyvateľke, 93-ročnej pani Gálikovej. Potešila sa, že má len tak málo rokov. Prerátala sa, nazdala sa, že má už 95 rokov.

Aspoň budem dlho žiť, - a prezrádza, že jej mama mala 107 rokov, keď zomrela a bola ako rybička.

Zrejme sa aj ona na ňu ponáša. Veselá, ako by len potvrdzovala slová predstaviteľov ústavu, keď hovorili, že najšťastnejší sú tí, čo deti nemali, tých aspoň srdce nebolí. Žijú v spomienkach na svoju mladosť.

Vraciame sa s ňou do začiatku tohto storočia. Žila v Budapešti, bola komornou u grófky. A tvár je zrazu dievčenská, plná šibalstiev, keď rozpráva, že všetky tie procedúry, ktoré robila grófke cez deň, robila sebe v noci. A keď čo len pol kila pribrala, veru v grófkinej karkazete spala celú noc.

Nechcela sa dať vyfotografovať. Kdeže v župane! Má aspoň dvadsať pekných pekných šiat. Ale i ponaučenie. Od zajtra bude chodiť oblečená v šatách. 91 ročná babička Mrvová, ktorá s ňou býva, sa usmieva. Pozná jej životopis už na-

spamäť. A ona zas spätne vie o jej chovanici. Tohto času je v zahraničí, ale vždy, keď môže, ju navštívi. Je to vďačné dievča, - vyslovuje starénka spokojnosť.

Dobré je, keď sú v domove aj takí veselí ľudia, čo pomáhajú iným zabudnúť na bolesť, na žiaľ. Napokon je to aj celý rad kultúrnych podujatí, ktoré pre nich v ústave pripravujú, popoludnia vo veľkom parku kaštieľa, pri jazierku, večery v klubovni pri televízore i zájazdy. Často chodia medzi nich i deti z patronátnej školy na Vazovovej ulici v Bratislave, nezabúda na nich ani Slovenský zväz žien, spevácky krúžok z Lozorna je pravidelným návštevníkom, osvedčili sa aj stretnutia s dôchodcami z Modry, príkladná je pomoc národných výborov z Malaciek, Stupavy aj celého Záhoria.

V domove je celozávodný lekár, je k dispozícii po celý deň, rehabilitačné stredisko patrí medzi najmodernejšie.

Zdravotné sestry sú ochotné, obetavé, ich práca nie je na závidenie. Väčšinu v ústave tvoria ležiaci pacienti a denne ich ich ošetrovať, dvíhať, kúpať bez akejkoľvek mechanizácie je dakedy nad ľudské sily. Preto o to viac pália výčitky tých, čo si za dlhé roky nenašli čas navštíviť svojho rodiča a po jeho smrti nenachádzajú slovo poďakovania, len málo je tých, čo prejavia uznanie.

S V E D O M I E - Často sa prietavujeme pri tomto slove.

Ade sa podelo u týchto ľudí, neraz veľmi vzdelaných, múdrych ? Svedomie je predsa spojené aj s citom. Ako môžu vychovávať a učiť deti rodičovskej láske, keď sami nie sú príkladom.

Roky tu žila jedna dobrá láskavá babička. A stále rozprávala o svojom synovi, ktorého už dvadsať rokov nevidela, určite je niekde za hranicami, - hovorila. A on žil tu. Potom jedného dňa predsa len prišiel za svojou už poloslepou mamou

Viac plakal ako ona.

Lebo to svedomie jedného dňa predsa len príde. Možno vtedy, keď človek ostane odrazu sám, keď sa vlastné deti zachovajú k nemu podobne, keď mu nebude mať kto povedať dobré slovo, zohriať skrehnuté ruky.

Vtedy možno prebehne myslou - ako muselo byť môjmu otcovi, mojej mame.

A to sú myšlienky, ktoré sa najmä v bezsenných nociach tak rýchlo nevzdialia.

Z textu redaktorky Práce T. Goldbergerovej na pamiatku pre súčasné i budúce generácie. Životné osudy jednotlivcov a starostlivosť našej spoločnosti o nich.

III. Materská škola v Stupave

pre veľký záujem o zaškolenie detí predškolského veku MNV kúpil budovu na ul. kpt. Jána Nálepku číslo 81 od občana Hrabovského a adaptáciou nákladom 170.000.- Kčs ju uspôsobil pre potreby Materskej školy v Stupave.

Tak vznikla v poradí III. MŠ v Stupave. Vyučovanie v tejto novej MŠ začalo 23. septembra 1974.

Pretože v tejto časti Stupavy rozvíjala sa výstavba sídliska, už roku 1976 sa v tejto MŠ skončilo sa vyučovanie a budova bola asanovaná.

V súvislosti s touto udalosťou bolo nutné pripraviť podmienky pre pokračovanie činnosti III. MŠ.

Miestny národný výbor prikročil k adaptácii dvoch starších budov na ul. kpt. Jána Nálepku, jedna z nich bola vlastníctvom MNV a druhú budovu kúpil od občana L. Ráca za 204.000.- Kčs. Po nákladnej adaptačnej investícii vznikla tak III. MŠ na ul. kpt. Jána Nálepku čís. 70. Vyučovanie v tejto začalo sa 3. septembra 1976. Práce na výstavbe organizoval a zabezpečoval tajomník MNV s. Štefan Neradovič.

Zainteresovaní rodičia o zaškolenie svojich detí zúčastnili sa na brigádnických prácach, kde odpracovali vyše 3.000 hodín.

Učitelia a personál MŠ odpracovali značný počet brig. hodín, aby urýchlili dokončenie adaptačných prác.

V prvom školskom roku v nových podmienkach bolo zapísaných do tejto školy 60 detí predškolského veku.

Pedagog. pracovníci školy: s. Matilda Bocánová, riaditeľka školy, s. Mariana Rybová, zástup. riadit. školy, učiteľky: s. Anna Belešová, s. Eva Bocánová, s. Vilma Áčová, s. Renáta Tóthová, ktorá diaľkovo študuje. Všetky sú kvalifikované pre toto školské zariadenie. Škola má tri oddelenia. Postupne pribudol počet

zaškolených a zvýšil sa na 98 detí predškolského veku.

III. MŠ má vlastnú kuchyňu a jedáleň, veducou kuchárkou je s. Genovéva Jánošová, je kvalifikovanou pracovníčkou, pomocnou kuchárkou je s. Mária Veselá. Školníčkou je s. Štefánia Vnenčáková, upratovačkou s. Mária Hasonová.

Hygienické zariadenia sú vo veľmi dobrom stave, na prvý pohľad možno konštatovať tu vzorný poriadok a čistotu.

Vybavenie kuchyne je mechanizované. Škola má rozsiahly školský dvor s dobre udržiavaným trávnikom. Dvor je oplotený, slnečný a v bezvetrí. V časti dvora je aj dopravné ihrisko.

III. MŠ úspešne plní svoje poslanie, zabezpečuje dobrú spoluprácu s rodičmi zaškolených detí a dobre spolupracuje aj s Miestnym národným výborom.

IV. Materská škola v Stupave na Devínskej ceste.

Budova na rohu Hviezdoslavovej ulice a Devínskej cesty v minulosti slúžila ako Obecný dom, bola v nej umiestnená aj tu najšia ľudová škola, v čase vzniku Jednotného roľníckeho družstva boli v nej kancelárie JRD, napokon po zlúčení JRD so Štátnym majetkom v Stupave budova bola pridelená pre potreby Materskej školy.

Adaptačné práce v budove začali sa v apríli roku 1978 a boli dokončené v mesiaci septembri roku 1978. Rekonštrukcia budovy sa uskutočnila v rámci akcie " Z ". Práce na adaptácii organizoval a zabezpečoval tajomník MNV s. Štefan Neradovič. Pretože o umiestnenie detí v MŠ bol veľký záujem, rodičia týchto detí odpracovali

Pred záverom a kolaudáciou rekonštrukcie pedagogické pracovníčky a personál MŠ odpracovali 1900 brigádnických hodín, aby urýchlili prevzatie budovy do užívania.

Dňa 11. septembra roku 1978 začala slúžiť budova svojmu účelu - ako IV. Materská škola v Stupave.

Do MŠ hneď na začiatku bolo zapísaných 103 detí zo Stupavy, väčšina detí je z úseku býv. Mástu, t.j. Hviezdoslavovej a Záhumenskej ulice.

Riaditeľkou školy sa stala s. Mária Ondriášová, učiteľkami sú s. Anna Maderová, Mariana Bullová, Elena Kašová, Zuzana Straská, Mária Matušková. Všetky pedag. pracovníčky sú plne kvalifikované pre toto školské zariadenie.

Starostlivosť o deti sa realizuje v troch oddeleniach.

Ďalšími pracovníkmi sú s. Mária Breitschaftová, školníčka, s. Emília Slezáková, upratovačka, s. Kamila Suchá, kuchárka, s. Marta Fušeková, 2. kuchárka.

Miestnosti školy sú dobre a vkusne zariadené, hygienické zariadenia sú na veľmi dobrej úrovni. Prevádzka v škole je veľmi dobre organizovaná a zabezpečovaná.

Riaditeľka školy od otvorenia školy vedie kroniku školy s fotografickými prílohami.

Dvor školy je opložený murovanou a drevenou ohradou.

Nadriadeným orgánom je Odbor školstva Okresného národného výboru Bratislava vidiek.

2

Zo spomienok občanov.

Magda Dovičičová, rod. Hanečková spomína na oslobodenie Stupavy, rozvíja úsilie o objavenie hrobu vojaka Torochova. V májových dňoch sa každý, kto vojnu prežil, akosi viac zamýšľa nad hrôzami, ktoré ľudstvu priniesla. Ja už dlhý rad rokov premýšľam nad rozriešením jednej záležitosti, sama to však nie som schopná. V poslednom čase odkedy som Vám napísala niekoľko listov, stali ste sa mi akýmisi bližšími. Áno, bližšími a natolko, že si Vás dovoľujem poprosiť o radu a či o pomoc. Aby ste pochopili, o čo mi vlastne ide, musím Vám vyrozprávať celú udalosť.

Písal sa rok 1945, bola som vtedy ešte malé, deväťročné dievčatko / svoje deviate narodeniny som " oslavovala " 4. apríla v kryte počas bojov v našej obci /, keď sa táto príhoda odohrala.

Boj o oslobodenie Stupavy si vyžiadal veľa životov. Padlo vyše 40 sovietskych vojakov, viacero vojakov rumunských i maďarských a tiež 6 miestnych občanov. V našej rodine sme oplakali ockovho brata, ktorý skončil pri nálete na Stupavu. Zostali po ňom dve sirotky, 7 ročná Martuška a 4 ročná Olinka. 5. apríla konečne utíchla v uliciach streľba - naša obec s veľkou radosťou privítala osloboditeľov a život sa pomaly prinavracal do pôvodných koľají.

Nezabudne nikdy na deň 9. mája 1945, kedy som bola s rodičmi ďaleko za Stupavou sadiť kukuricu na rozparcelovanom grófskom majetku a siréna na cementárni ohlásila koniec vojny. Vtedy môj otec - inak tvrdý chlap - hodil motyku na zem a cez slzy radosti povedal: Dnes už sme dorobili, ide sa domov, dnes je čo oslavovať !

Avšak všetky vojnové stopy ešte odstránené neboli.

U nás za železničnou stanicou bola obrovská skládka munície. Všetko bolo uložené len tak, pod holým nebom, starostlivo a nepretržite strážené sovietskymi vojakmi. Službu mal práve vojak Torochoh a vtedy sa to stalo. Črepina z vybuchnutého granátu prerazila elektrický drôt v sieti, vznietil sa a horiaci spadol na muníciu, plamienok sa pomaly rozmáhal. A On - hrdina neváhal, hodil sa vlastným telom na tento drôt, aby zabránil obrovskej katastrofe. Obetoval svoj mladý život, aby sa nám nič nestalo, aby sme mohli žiť.

Bolo už po vojne, mohol sa vrátiť domov ku svojej matke, domov, do svojej vlasti. Stihol ho však iný osud. Pamätám sa, ako sme sa s mamičkou šli pokloniť jeho pamiatke. Ležal vystretý v miestnosti školy, čiernovlasý mladík, tvár tmavá od následkov po zasiahnutí elektrickým prúdom. Ležal tam v záplave kvetov. Vďační občania Stupavy si ho pochovali s veľkou piétou v kostolnej záhrade, postavili mu aj pekný pomník. V tom istom roku bol však prevezený, údajne na Slavín, spolu i s ostatnými padlými sovietskymi vojakmi, pochovanými na miestnom cintoríne a iných miestach v okolí Stupavy.

Vážená Redakcia, prosím Vás o radu, či a kde by sa dalo zistiť presné miesto odpočinku nášho hrdinu, vojaka Torochova. Tak si myslím, snáď je voľakde uložená evidencia o prevoze týchto padlých vojakov. Náš Torochoh patrila k II. ukrajinskému frontu pod velením maršála Malinovského. Možno, že je moja prosba veľmi náročná, snáď žiadam i nemožné.

Ale keď Vám poviem, že máloktorý výlet našich pionierov do Bratislavy sa nezaobíde bez návštevy Slavína, hádam ma pochopíte. A keby náš každý pionier a pionierka mohol postáť pri hrobe, o ktorom sa už dozvedeli z rozprávania, určite by bol veľmi rád a svoju kyticu vďaky by položil, akoby hrdinovi svojmu.

Keby ste nám mohli pomôcť, rovnako radi by sme boli i my dospelí. Leba nielen ja so svojou rodinou, ale i veľa ďalších spoluobčanov radi idú na Slavín vzdať hold chrabрым bojovníkom tam uloženým k večnému odpočinku, ktorí neváhali obetovať vlastné životy len preto, aby sme mohli žiť v krásnej slobodnej vlasti.

Nie, nikdy viac vojnu ! Často sa zamýšľam nad tým, ako vojna z nás, vtedy ešte malých detí, urobila razom ostarkov, ako sme s hrôzou sledovali všetko dianie okolo nás. Zabráňme tomu, aby naše deti nikdy nemuseli vidieť podobný obraz skazy človečenstva, aký sa mi vtedy vryl hlboko do pamäti.

Bolo to vtedy, keď sme po prechode frontu sa vracali z krytu domov. Cestou som videla konský záprah, na ktorom boli dovysoka nakopené mŕtve telá vojakov, sinavú farbu ich bosých nôh ešte dodnes vidím pred očami. Nie, vojnu už nikdy viac !

Vážená Redakcia, ešte raz Vás prosím v mene našich pionierov, svojich spoluobčanov i za seba o vyhovenie mojej prosbe a zároveň Vám vopred ďakujem. Ak by ste mi však vyhovieť nemohli, aj tak Vám sľubujem že cesta na Slavín pre nás nikdy nezarastie a my si vždy s láskou spomíname na nášho Torochova. Zostávam so srdečným pozdravom, Vaša čitateľka Magda Dovičičová. V Stupave 1. mája 1978

Sté výročie narodenia Ferdiša Kostku,
národného umelca.

Oslavu stého výročia narodenia Ferdiša K o s t k u , národného umelca, rodáka stupavského, usporiadal Miestny národný výbor dňa 14. októbra 1978 v kultúrnom dome ZK ROH Cementár. Slávnostný prejav pri tejto príležitosti predniesla pracovníčka Slovenského národného múzea v Bratislave PhDr. Irena Pišutová, CSc. Pretože v prejave je mnoho informácií a odborných postrehov zo života a diela Ferdiša Kostku, je potrebné, aby sa zachovali aj v miestnej kronike ako písomný dokument o umelcovi a jeho výtvarnom diele, ktoré preslávilo Stupavu.

" Jestvuje taký svet, na ktorý zabúdame; vlastne skôr svetík je to, lebo je v ňom všetko drobnejšie, krehkejšie a krotkejšie ako v našom. Je to svet keramických výrobkov posledného stupavského ľudového keramikára, Ferdiša Kostku. V tom svete naivnej krásy tancujú medzi neskutočnými stromami na džbánoch slnečné žlté jelenčky na preštíhlych nôžkach, ani čo by práve boli pribehli na nich z rozprávky, a v hrdo zdvihnutej papuľke držia stravec belasého hrozna, väčší, ako sú samy... Motívy, typy, farby sa opakujú a jednako sa nám nijako nezunujú, ako sa nezunujú Janíčkovia z ľudovej pesničky a rozprávkoví tátoši, čo sme koľko počúvali o nich: to je požehnanie ľudového umenia, požehnanie prostoty a krásy ... "

Vážení prítomní, týmito a ešte ďalšími vrúcnyimi slovami vyznala sa jedna zo slovenských spisovateliek ku svojej láske dielu Ferdiša Kostku, ktorého sté výročie narodenia si práve dnes na tejto slávnosti v jeho meste pripomíname.

Stupava má byť na čo hrdá; je právom hrdá nielen na svoju prítomnosť, v ktorej vyrástla do súčasnej modernej podoby,

ale i na svoju minulosť, kedy bola predovšetkým miestom
čulého rozvoja jedného z najvýraznejších ľudových remesiel -
džbankárstva. Stupavské džbankárstvo vošlo nielen do dejín
mestečka, ale zároveň i do slovenskej histórie; jej neod-
deliteľnou súčasťou je i veľká, výrazná osobnosť džbankára,
národného umelca Ferdiša Kostku.

Aby sme si priblížili jeho osobnosť musíme sa dostať ku ko-
reňom jeho tvorby a vôbec celoživotného diela, ktoré svoji-
mi trvalými hodnotami nikdy nemôže upadnúť do zabudnutia.
Vo viacerých domácnostiach Stupavy v minulosti sa vyše
dvoch storočí hrnčiarsky kruh, tento starobyľý nástroj ,
zastavil iba v povinný deň oddychu - v nedeľu. Nebolo to
inak ani v rodine džbankárov Putzovcov, ktorých predkovia
boli pravdepodobne habáni. Putzovci zohrali vo vývoji stu-
pavskej fajansy významnú úlohu: tvorbou Jána Putza staršie-
ho, ktorý prišiel zo Sobotištia, sa v roku 1770 začalo v
Stupave s výrobou fajansového riadu.

Rozkvet tejto dielne spadá približne do konca 18. storočia,
kedy tu popri Putzovcoch pracovali aj tovariši, čo predtým
pôsobili v holičskej manufaktúre na keramiku. Tieto skutoč-
nosti sa odrazili aj v starej stupavskej fajanse.

Pri sledovaní línie vývoja rodiny Kostkovcov v Stupave ne-
môžeme obísť prostý, no významný fakt, akým bol sobáš jed-
nej z Putzových dcér, Barbory, s Jánom Kostkom, džbankárom
z Mástu. Po svokrovej smrti prevzal Ján Kostka aj jeho diel-
ňu; takto sa spojili dve významné džbankárske rodiny, aby
ďalej pokračovali už pod kostkovským menom v starej tradi-
cii výroby džbankárskeho riadu. História hovorí, že Ján
Kostka starší prenechal zasa dielňu svojmu synovi Karolovi.
Zo synov Karola Kostku dvaja sa venovali džbankárskemu

6

remeslu: Ján / narodený r. 1881 / a Ferdinand / narodený roku 1878/. Po odchode Jána Kostku mladšieho do vtedajšieho Mariatálu ostal v stupaveskej dielni Ferdiš Kostka sám. Najviac technologických vedomostí načerpal Ferdiš Kostka u svojho brata Jána, u ktorého sa učil remeslu od 13. rokov, hneď po vychodení školy. Formovalo ho od malička prostredie, v ktorom vyrastal; nebolo ťažké teda sa rozhodnúť pre budúce povolanie. Znalosti džbankárskej technológie boli základnou nutnosťou a potrebou pre dobré zvládnutie remesla, no Ferdišovi sa ono stalo hneď od počiatku aj čímśi viac - povolaním a láskou, ktorej zasvätil celý svoj pracovný život.

Stupavské výrobky sa ešte v poslednom desaťročí 19. storočia prezentovali na celoštátnych i svetových výstavách umeleckého priemyslu, v Paríži / r. 1895 /, v Budapešti / roku 1897 / a v Bruseli / r. 1897 /.

Už na nich sa Jánovi Kostkovi dostali uznania za maliarsky prejav a Ferdišovi za fajansové figúrky. I tieto uznania boli povzbudením pre mladého remeselníka pokračovať v začatom diele. Už v prvom desaťročí 20. storočia začali Kostkove práce prenikať postupne do verejnosti v rámci umeleckých požiadaviek vtedajšej slovenskej spoločnosti, ako aj v súvislosti s národnou politikou i tzv. svojrázom, prostredníctvom ktorého sa zvyšoval záujem o ľudové umenie a v rámci neho aj o keramickú tvorbu.

Prvá svetová vojna bola nútenou prestávkou mnohých odvetví ľudskej činnosti. Prerušila načas i prácu v Kostkovej dielni. Podľa spomienok súčasníkov Ferdiš Kostka ešte i v zajatí za sťažených podmienok si vymodeloval niekoľko plastík, ktoré boli predmetom obdivu bývalých spolubojovníkov.

d

Systematicky sa začal venovať svojej práci po návrate domov do Stupavy.

Jeho predvojnová tvorba sa ešte niesla v znamení učňovských rokov a v súvislosti s nimi na tvorbe jeho predchodcov.

Vyrábala džbankársky riad s tradičným stupavským dekorom, no čoraz viac do tohto dekoru začali prenikať jeho vlastné prvky i maľovanie figurálnych motívov, ktoré sprvu robil podľa šablóny, no zakrátko dal už voľný priebeh svojej fantázií. Pokiaľ ide o figurálnu tvorbu prvé zo sošiek boli jednak inšpirované staršími stupavskými prácami / plastika Číňana / spomienkami na prvú svetovú vojnu - jeho dve figurky vojakov s humornými prvkami sú nesporne nositeľmi autobiografických črt - ale i veľmi úspešnými pokusmi o zachytenie podoby blízkych osôb v rodine. Výrazným dokladom toho je portrét matky, kde sa veľmi markantne prejavilo jeho doslova sochárske cítenie.

I keď sa častejšie kladie dôraz na jeho figurálne práce než na ostatnú tvorbu, nemenej dôležité sú i výsledky jeho činnosti v oblasti úžitkovej fajansy. V minulosti boli totiž figurálne práce iba okrajovou vecou, záležitosťou vyplnenia priestoru v inak plnej peci, prichystanej na vypaľovanie riadu. No Ferdiš Kostka povýšil do tých čias iba okrajovú záležitosť na jednu z hlavných zložiek svojej tvorby, figurálne práce postavil na úroveň prác úžitkových. Je džbány majú dokonalý tvar ustálený stáročiami remeselníkov - džbankárov pred ním, jeho misy i taniere sú navýsost funkčné, inak by totiž ani ich jestvovanie nebolo malo zmysel. Dekoratívnosť úžitkovej tvorby bola u Ferdiša Kostku činiteľom, s ktorým sa vedome počítalo už pri umiestňovaní objektu v interiéri, mali teda aktívnu účasť pri komponovaní interiéru.

6

Dokonalosť úžitkovej Kostkovej keramiky vyplývala nielen zo znalosti, ale je vždy pri nej cítiť pozadie histórie, tradície a vývoja. Je to najmä tradícia výrobného odvetvia, regionálneho prostredia, rodového povolania, úzkostlivého dodržiavania vyskúšaných receptúr a pritom tradícia ustavičného zdokonaľovania. Osvojiť si tradíciu pre F. Kostku neznamenal pasívne prevziať nazhromaždené hodnoty, ale rozvážne s nimi nakladať a zveľaďovať ich.

A tak popri džbánoch, črpákoch, vázach, misách, tanieroch, svietnikoch a ďalších druhoch úžitkovej tvorby, ktorú sme mali možnosť vidieť v jeho rodnom dome, vznikali najrozmanitejšie plastiky a drobné súsošia, ktoré sa nikdy dlho nezdržali v majstrovom dome, ale veľmi rýchlo putovali do vidieckych i mestských domácností, no i ^odmúzeí a galérií. No neblýskalo sa na časy rovnako, boli roky dobré i tie, kde bolo treba hľadať odbyt pre keramické práce. Časy krízy neobišli ani Kostkovu dielňu. Jedným z pozitívnych výsledkov tohto obdobia bol prostredníctvom Dr. Vydru prevtedajšie Vlastivedné múzeum v Bratislave u Ferdiša Kostku objednaný cyklus figurálnych kompozícií, pojednávajúci o džbankárskej práci, ktorý je dodnes pýchou Slovenského národného múzea v Bratislave. Tento cyklus, patriaci medzi najvýraznejšie Kostkove fajansy, je v podstate malou autobiografiou majstra. Výtvarnou skratkou a pritom s vernosťou podstatným detailom tu Kostka stvárnil celú neľahkú prácu džbankára - od kopania hlíny až po predaj hotových výrobkov. Stereotyp každodenne vykonávaných úkonov tu nadobudol pre diváka charakter objavovania špecifik džbankárskeho remesla. Navyše je preteplený Kostkovým vzťahom ku vlastnej každodennej práci a ku všetkému, čo

s ňou súviselo.

Kostkova figurálna tvorba vôbec je preniknutá vrúcny-
m vzťahom k človeku, temer vždy sa ho určitým spôsobom dotý-
ka, hovorí o ňom, či je pre jeho radosť tvorená. Vlastnej
práci s hlinou nutne musela predchádzať ešte iná, nie menej
dôležitá fáza tvorivej práce, ktorou sa priblížil - alebo
s ktorou tesne súvisí - s tvorivou činnosťou každého vý-
tvárnika - profesionála - totiž pozorovanie, či štúdium ľu-
dí, čo s nimi denne prichádzal do styku. Jeho introvertnej
povahe stačilo málo rozprávať, no o to viac sa dívať, pozor-
ovať, vtláčať videné do pamäti a znovu premietat prostred-
níctvom hlíny do umeleckého tvaru. Poznal predovšetkým svo-
je Záhorie, kde sa narodil a tvoril. Všetky typy, ktoré
stvárníval nesú výraznú pečať regionalít, západného Sloven-
ska, a to i v tých prípadoch, kde si musel vziať na pomoc
viac fantáziu ako skúsenosť. A tak i jeho Jánošík, maľovaný
na džbáne, či stvárněný ako plastika je skôr typ Záhoráka,
než tvrdého stredoslovenského zbojníka.

Často spracovával motív oráča s volkami, tak ako ho vídal
denne na blízkom poli; tento motív v drobných obmenách va-
rioval nielen v plastike, ale aj v maľbe na džbánoch či vá-
zach. Ním sa však zároveň hlásil aj ku starej stupavskej
tradícii. Na starú tradíciu Stupavy nadviazal do istej mie-
ry aj v prípade dnes už preslávených plastík muzikantov,
ktorí sa stali doslova synonymom jeho tvorby. Tématická
škála figurálnej tvorby bola nesmierne bohatá: popri spo-
menutých námetoch stvárněoval rád pastierov so zvieratami,
zbojníkov, ale i motív rodiny, kde i prostredníctvom malých
figurálnych kompozícií dokázal vyjadriť a vyčariť pocit do-
mácej pohody, toho zázemia, ktoré bolo zároveň predpokladom

9
i jeho celej tvorby. V jeho rukách ožívali postavy a postavičky z mestečka, v ktorom žil, i z okolia, ľudia, ktorých silu i slabosti mal možnosť počas svojho života dobre poznať. Výjavy a typy ľudí podával s úsmevnou nehou, jemným humorom a ľudským pochopením, akého je schopný len človek zrelý, múdry, skúsený i rozvážny. I keď jeho život nebol isto naplnený iba samou radosťou a pohodou, napriek tomu tí, čo mali šťastie ho poznať podávajú svedectvá o vyrovnanosti a pokoji, ktoré v každom čase dokázal šíriť okolo seba.

Tvorba Ferdiša Kostku patrí do tej šťastnej kategórie výtvarných diel, ktoré boli od samého začiatku spontánne a jednoznačne prijímané a prijaté odborníkmi i laikmi.

Osobnosti ako Dušan Jurkovič, Jozef Vydra a Júlia Horová-Kováčiková i ďalšie okamžite spoznali jej kvality, neustále ju sledovali a mnohostranne pomáhali vytvárať podmienky pre jej rozvoj. A nebolo ju treba často na rozdiel od iných umení prebojovávať ani proti nepochopeniu obecnstva. Jeho názor sa od samého začiatku zhodoval s hodnotením odborníkov. Keď bol 26. júna roku 1946 Ferdiš Kostka - ako doteraz jediný z oblasti ľudového umenia menovaný za národného umelca, bolo to potvrdením skutočnosti, že jeho dielo preniklo doslova medzi ľud, stalo sa známe najširším vrstvám, stalo sa v prenesenom slova zmysle naším spoločným kultúrnym majetkom. Práce Ferdiša Kostku patria takto nielen ku exkluzívnym galériám, znalcov a milovníkov ľudového umenia, ale aj k intímite mnohých všedných mestských i dedinských domácností.

Výtvarné dielo Ferdiša Kostku je vysoko hodnotné a hodnotné samo o sebe, no má ešte i svoje ďalšie významy.

Janko Alexy v roku 1926 napísal, že Ferdiš Kostka je posledným vyrábateľom stupavskej keramiky, lebo je neženatý a ním vyhynie starodávna stupavská rodina.

Našťastie neostalo pri tejto skutočnosti. Ferdiš Kostka má pokračovateľov svojho diela v práci svojich detí, Arnošta a Magdy, i keď každý z nich dovŕšuje otcovo pôsobenie iným spôsobom. Kostkovo dielo žije však v prenesenom slova zmysle aj inde: bolo mohutným impulzom napríklad pre tvorbu modranských fuguralistov, z ktorých ju najďalej doviedol zasl. umelec Ignác Bizmajer.

Sto rokov, čo uplynuli od majstrovho narodenia sú významným obdobím pre formovanie postavenia a vplyvu výtvarného umenia v slovenskej národnej kultúre, ktorej časťou sa stalo aj dielo národného umelca Ferdiša Kostku, nami všetkými ctené a milované.

Prítomných privítal a slávnosť otvoril predseda školskej a kultúrnej komisie pri MNV Jozef Počuch.

Program slávnosti uvádzal Ladislav Kudijovský, riaditeľ ZK ROH. V programe slávnosti vystúpili učitelia miestnej ľudovej školy umenia: Peter Minárik, klavír, Alexander Koša, husle, Mária Buznová, klavír, Mária Slezáková, hra na akordeón. Recitácie / básne a próza / predniesli učiteľky miestnej Základnej školy kpt. J. Nálepku.

Na slávnosti boli prítomní manželka národného umelca pani F. Kostková, dcéra, riaditeľka Múzea Ferdiša Kostku, pani Magda Kostková a jej dve dcéry, napokon syn Arnošt Kostka. OV KSS zastupoval tajomník OV s. Štefan Vacula a OV NF zastupoval s. Jindřich Majerský, MNV v Stupave zastupoval predseda MNV s. Jozef Martinkovič, prítomné bolo početné obecnstvo. Oslava storočnice bola dôstojná a slávnostná.

1
Osobitnú pozornosť storočnici Ferdiša Kostku, národného umelca venoval Národopisný odbor Slovenského múzea v Bratislave - SNM - Slovenské národné múzeum v Bratislave.

Rozsiahla výstava tvorby Ferdiša Kostku bola inštalovaná vo výstavnej sieni Slovenského národného múzea na Bratislavskom hrade od augusta do decembra roku 1978.

Výstava bola otvorená slávnostnou vernisážou za účasti manželky národného umelca, dcéry Magdy a syna Arnošta s rodinnými členmi, Jozefa Kostku, národného umelca s manželkou, pozvanými zástupcami inštitúcií, hosťami a početným obecnstvom.

Komisárom výstavy bola PhDr. Irena Pišútová, pracovníčka SNM.

Výstavu tvorby Ferdiša Kostku navštívilo mnoho návštevníkov ktorí sa v pamätnej knihe o diele Ferdiša Kostku s uznaním vyjadrili.

Pracovníkom SNM za vzorne inštalovanú výstavu diela Ferdiša Kostku patrí uznanie a vďaka.

Názvy Stupavy v minulosti.

Roku 1978 vydala VEDA - Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied Vlastivedný S L O V N Í K O B C Í na Slovensku, III. zväzok. Pripravil ho Encyklopedický ústav SAV, Bratislava. Na strane 101 - pod heslom Stupava uvádza názvy Stupavy v minulosti podľa doložených listín.

Kronikár pripomína, že fotokópie listín boli uverejnené v jubilejnej publikácii o Stupave r. 1969 pri príležitosti sedemstého výročia prvej písomnej správy o Stupave.

Vo Vlastivednom Slovníku obcí uvádzajú sa tieto názvy:

Roku 1 269 - Z T U M P A

Roku 1 271 - Z T U M P A

Roku 1 288 - Z T U M P A - S T U M P A

Roku 1 314 - S T A M P H A

Roku 1 373 - S T O M P A

Roku 1 528 - S T H O M F F A

aliter Borosthyankew

Roku 1 773 - S T U P A W A , maďar. Stomfa,
nemecky Stampfen.

Mást: r. 1 377 - Mesth, r. 1 448 - Masth, maď. Mászt.

Začlenenie: Župa Bratislavská, po r. 1945 do roku 1960
okres Bratislava - okolie, kraj Bratislava, po roku 1960
okres Bratislava - vidiek, kraj Západoslovenský.

Podľa výskumu kronikára sú názvy Stupava uvedené na pečatiach nasledovne:

V 15. storočí: S T O M F F E N

Roku 1 682 S T A M P H A

Roku 1 840 S T O M P H A

Roku 1 854 S T A M P F E N

Roku 1 863 S T O M F A , roku 1910 STOMFA.